

TRAGEDIA W LA VERSANNE

Przy drodze z Saint-Etienne do Bourg Argental, na dwudziestym kilometrze za miastem, wznosi się zwykła tablica z napisem w języku francuskim: „Miasta La Ricamarie – La Versanne. Zapomnienie jest gorsze od śmierci. Oddajcie hołd partyzantom francusko-polskim”. Strzałka na tablicy wskazuje kierunek. Kręta droga wiedzie w górę około 300 metrów, aż do rozległej polany otoczonej sosnowym lasem. Pusto tu i cicho. Na skraju polany niewielki, skromny, kamienny krzyż a na nim tabliczka z nazwiskami, które dziś już z trudnością można odczytać: – trzy francuskie i dwadzieścia polskich.* To nazwiska bohaterów polskiego oddziału partyzanckiego im. Tadeusza Kościuszki, którzy 20 lipca 1944 roku zginęli tutaj w nierównej walce z wrogiem. Ich prochy spoczywają w zbiorowej mogile na cmentarzu komunalnym w La Ricamarie – mieście, w którym wielu z nich przedtem żyło i pracowało. La Ricamarie upamiętniło ich udział w walce, umieszczając nazwiska bojowników na płycie pomnika ku czci

TRAGÉDIE À LA VERSANNE

Sur la route qui mène de Saint-Etienne à Bourg Argental, à 20 kilomètres de la ville, un simple panneau avec cette inscription en français: „Villes de la Ricamarie – La Versanne. L'oubli est pire que la mort. Rendez hommage aux partisans franco-polonais”. Une flèche indique la direction à suivre. Une route sinueuse grimpe environ 300 mètres jusqu'à une large clairière entourée d'un bois de pins. C'est calme et désert. A la lisière, une modeste croix de pierre avec une petite plaque portant des noms difficiles à déchiffrer aujourd'hui – 3 noms français et 20 noms polonais*. Ce sont les noms des héroïques partisans du détachement „Tadeusz Kościuszko” tombés ici dans un combat inégal, le 20 juillet 1944. Ils reposent dans une tombe commune au cimetière communal de la ville de La Ricamarie, où nombre d'entre eux vivaient et travaillaient. La Ricamarie a immortalisé leur souvenir en faisant figurer leurs noms sur la plaque du monument érigé à la mémoire des héros de la Résistance.

Mieli za sobą już wiele akcji przeciwko okupantowi hitlerowskiemu, m. in. zapisali na swym koncie wysadzenie mostu między Montrambert a Chambon-Feugerolles, dywersję na linii Saint-Etienne – Craponne i inne. Teraz działali w rejonie między Saint-Etienne a Bourg Argental, korzystając z dobrze im znanego dogodnego terenu, pełnego wzgórz, lasów i zagajników.

Wyzwolenie spod okupacji hitlerowskiej było już coraz bliższe, ale polscy partyzanci nie ustawiali w walce z wrogiem. Widząc już perspektywę przejścia od walki partyzanckiej do regularnej walki frontowej pod biało-czerwonymi sztandarami robili plany jej rozwoju, tworzenia samodzielnych oddziałów. Właśnie oddział partyzancki im. Tadeusza Kościuszki dowodzony przez starych robotników Teodora Łopuszańskiego i Franciszka Żmudę, który wchodził w skład FTPF (Francs-Tireurs et Partisans Français), miał się stać zalążkiem stworzenia silnej polskiej jednostki. Wobec powodzenia rekrutacji do Polskiej Milicji Patriotycznej w tym rejonie, spodziewano się napływu około trzech tysięcy zgłoszeń. Tutaj miał powstać polski batalion im. Tadeusza Kościuszki w składzie siedmiu kompanii, sformowanych przez okoliczne polskie kolonie.

20 lipca 1944 roku stacjonowali w jednym z zabudowań gospodarczych farmy rodziny Misiów na polanie w lesie La Versanne – w tym samym miejscu, gdzie przed kilkoma miesiącami, w kwietniu 1944 roku, odbyła się konferencja przedstawicieli wszystkich organizacji i stowarzyszeń polskich, na której powołano Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego dla Francji południo-

Ils avaient déjà à leur actif de nombreuses actions contre l'occupant hitlérien, entre autres la destruction du pont reliant Montrambert et Chambon-Feugerolles, et le sabotage de la ligne Saint-Etienne-Craponne. Maintenant ils agissaient dans la région entre Saint-Etienne et Bourg Argental. Ils connaissaient bien cette région avec ses collines et ses forêts.

La libération était de plus en plus proche, mais les partisans polonais ne cessaient de combattre. Prévoyant que, bientôt, l'on passerait des formes de lutte clandestine à celles de l'armée régulière, sous le drapeau blanc et rouge, ils envisageaient de former un détachement qui constituerait l'embryon d'une forte unité polonaise. Le détachement „Tadeusz Kościuszko” commandé par les vieux ouvriers Teodor Łopuszański et Franciszek Żmuda, faisait parti des FTPF (Francs-Tireurs et Partisans français). Le succès du recrutement dans les rangs de la Milice patriotique polonaise de cette région permettait de compter sur 3 000 soldats. On avait l'intention de créer un bataillon portant le même nom et composé de 7 compagnies.

Le 20 juillet 1944, le détachement était cantonné dans un des bâtiments de la ferme de la famille Miś, dans une clairière de la forêt de La Versanne – là où quelques mois plus tôt, en avril 1944, s'était tenue une conférence des représentants de toutes les organisations et associations polonaises, à l'issue de laquelle fut créé le Comité polonais de Libération nationale pour le Midi de la France. Ce matin là, ils descendirent au village pour se procurer des vivres. Ils connaissaient les agriculteurs des environs, et ils avaient souvent

wej. Rankiem tego dnia zeszli z lesistego wzgórza do wsi, by zaopatrzyć się w żywność. Znali okolicznych rolników, nieraz już korzystali z ich pomocy. Nie przeczuwali, że żywność nie będzie im już potrzebna...

Niemcy otoczyli całą okolicę La Versanne siłami, które dwudziestokrotnie przewyższały siły partyzantów. Nie było innego wyjścia – partyzanci przyjęli walkę. Przekształcili budynek na polanie, w którym się schronili, w prawdziwą fortecę. Walczyli cały dzień do ostatniej kropli krwi. Polegli wszyscy – dwudziestu dwóch żołnierzy i łączniczka – Teresa Ziółkowska, która, gdy zabrakło jej amunicji, przejęła automat zabitego żołnierza oddziału – Francuza Charles Bergeretty'ego i strzelała do końca.

Tragedia w La Versanne była jedną z najdotkliwszych porażek, jakie spotkały polskich partyzantów.

28 sierpnia 1944 roku Saint-Etienne odzyskało wolność bez walk. Następnego dnia rozpoczęto zapisy do Batalionu Polskiego FTP im. Tadeusza Kościuszki.

W październiku 1944 roku odbył się w La Ricamarie uroczysty pogrzeb i złożenie prochów poległych partyzantów do wspólnego grobu na cmentarzu komunalnym. Na uroczystości pogrzebowej nad trumnami poległych partyzantów powiewały flagi francuskie i polskie.

bénéficié de leur aide. Ils ne pressentaient pas qu'ils n'auraient plus besoin de vivres...

Les Allemands avaient encerclé La Versanne avec des forces 20 fois supérieures en nombre. Il n'y avait pas d'autre issue – les partisans acceptèrent la bataille. Ils transformèrent le bâtiment où ils s'étaient réfugiés en véritable forteresse. Ils luttèrent toute la journée, jusqu'à la dernière goutte de sang. Tous tombèrent – 22 soldats et leur agent de liaison – Teresa Ziółkowska qui, lorsque les munitions vinrent à manquer, pris la mitrailleuse d'un soldat tué – le Français Charles Bergeretty, et tira jusqu'à la dernière cartouche.

La tragédie de La Versanne fut l'une des plus dures défaites subies par les partisans polonais.

Le 28 août, La Versanne fut libérée – sans combats. Le lendemain on commença à recruter les effectifs du futur bataillon polonais „Tadeusz Kościuszko”.

Au mois d'octobre eurent lieu, au cimetière communal de La Ricamarie, les obsèques solennelles des partisans tués. Pendant la cérémonie, au-dessus des cercueils, flottaient les drapeaux français et polonais.

Cmentarz komunalny w La Ricamarie. Zbiorowy grób poległych partyzantów w La Versanne.

Le cimetière communal à La Ricamarie. Tombe commune des partisans tombés à La Versanne.

Na tej polanie w La Versanne, gdzie dziś wznosi się skromny pomnik, w 1944 roku dwudziestu Polaków i trzech Francuzów przypłaciło życiem walkę z okupantem.

Dans la clairière, à Versanne, où se dresse aujourd'hui un modeste monument, 20 Polonais et 3 Français ont donné leur vie, en 1944, dans la lutte contre l'occupant.